

EPIFANIA

REVISTĂ DE DIALOG ORTODOX

Apare cu Binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Iași, nr. 46, septembrie – noiembrie 2018

DIN SUMAR

Cât de minunată este refacerea chipului dumnezeiesc din om!

Sfântul Maxim Mărturisitorul

Maica Domnului în teologia și viața ortodoxă

Lumina mângâietoare a Domnului și sădirea ei în inimile Sfinților prin Jertfă

Ecuația lui Albert Einstein. Ce mi-a spus mie ecuația, o viziune personală. $E = MC^2$

Discurs istoric și unitate europeană

Un semnal de alarmă lansat de Grigore Antipa către țară

România Anului Centenar între Cruce, Înviere și Unitate

Munții, apărători și martori bimilenari ai formării poporului român

Pregătirea psihologică a Marii Uniri

Părintele Arhimandrit Cleopa Ilie, practicant al „rugăciunii inimii”, „văzător cu duhul” și iscusit duhovnic

Grecia – o țară ca un rai

Mulțime de daruri revărsate din Icoana Prodromița

Iași, nr. 46, septembrie – noiembrie 2018

ΕΡΙΓΑΝΙΑ

REVISTĂ DE DIALOG ORTODOX

Apare cu Binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Preot Dr. Nicolae NICOLESCU

Cât de minunată este refacerea chipului dumnezeiesc din om! 3

TEOLOGIE ȘI SLUJIRE BISERICESCĂ

SĂMÂNȚA PATRISTICĂ

Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 1983

**Maxim, smeritul și păcătosul, nevrednicul rob și învățăcel către sfințitul rob
al lui Dumnezeu, părintele duhovnicesc și învățătorul meu, Toma 5**

VOCEA DUHOVNICULUI

Cuviosul Paisie Aghioritul, Muntele Athos

Flori din Grădina Maicii Domnului (II) 18

POPASURI DUHOVNICEȘTI

Protos. Dr. Mihail HARBUZARU

Incinta nouă a Mănăstirii Sinaia Biserica „Sf. Treime” (1843-1846) 27

SFINȚENIA ÎN PARTICIPARE

Mitropolit Antonie PLĂMĂDEALĂ

Maica Domnului în teologia și viața ortodoxă 38

TEOLOGIE

Preot Dr. Nicolae NICOLESCU

Sofiologia în gândirea lui Vladimir Soloviov și Serghie Bulgakov 49

DIN ADEVĂRURILE DE CREDINȚĂ

Preot Prof. Univ. Dr. George REMETE

Posibilitatea Întrupării lui Dumnezeu 57

FEMEIA ÎN BISERICĂ

Dr. Laura Magdalena NICOLESCU

Duhul lui Dumnezeu și duhul lumii. 62

TAINA ICOANEI

Scriitor Daniel ROUSSEAU

Icoana Sfintei Treimi 65

FILE DE PATERIC

Conf. Univ. Dr. Ing. Viorel PALEU

Patericul Lavrei Peșterilor de la Kiev (Lavra Pecerska)..... 71

DIN COMOARA INIMII

Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan CARAZA

Lumina mângâietoare a Domnului și sădirea ei în inimile Sfinților prin Jertfă 76

DIALOG ORTODOX

ȘTIINȚĂ ȘI CREDINȚĂ

Acad. George LITARCZEK

Ecuția lui Albert Einstein. Ce mi-a spus mie ecuația, o viziune personală.

$E = MC^2$ 90

CONȘTIINȚA ROMÂNEASCĂ

Acad. Alexandru ZUB

Discurs istoric și unitate europeană..... 100

FILE DIN ISTORIA NEAMULUI

Dr. în istorie Ion STOIAN

Clerul în armata română (1859-1918) 103

PAGINI DE ISTORIE BISERICESCĂ

Preot Conf. Dr. Marin COJOC

Sfântul Grigorie cel Mare (590-604) și caracterul relațiilor cu Orientul bizantin

și cu Illyricul răsăritean (I)..... 109

IN MEMORIAM

Dr. Ștefan COLCERIU

Domnul Academician și istoric Șerban Papacostea în Arcadia inimii mele 118

GALERIA PERSONALITĂȚILOR

Prof. Univ. Dr. Mircea Nicolae PALAMARU

Profesorul Edmond Nicolau 122

ARTA VIZUALĂ

Scriitor Grigore ILISEI

Artistul în rama eternității 126

INTERFERENȚE

Prof. Univ. Dr. Gheorghe MUSTAȚĂ

Un semnal de alarmă lansat de Grigore Antipa către țară. 128

ACTUALITATEA BISERICII

Dr. Stelian GOMBOȘ

România Anului Centenar între Cruce, Înviere și Unitate 136

PROBLEME CONTEMPORANE

Preot Dr. Docent Mihai VALICĂ

Munții, apărători și martori bimilenari ai formării poporului român 149

DOCTORUL TRUPULUI – DOCTORUL SUFLETULUI

Prof. Univ. Dr. Florin MITU

**Infarct, stent, bypass coronarian. Cât durează și ce presupune
programul de recuperare?** 154

Prof. Univ. Dr. Constantin MILICĂ

Bolile sistemului nervos (II) 159

PSIHOLOGIA – O NECUNOSCUȚĂ?

Prof. Univ. Dr. Mihai GOLU

Pregătirea psihologică a Marii Uniri 173

PRIORITĂȚI – EDUCAȚIA

Prof. Dr. Ana-Nicoleta GRIGORE

„Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări” – o lectură obligatorie 180

MĂRTURII

Prof. Neculai IORGA

Chemarea 184

Preot Protopop Dr. Ioan DURĂ, Bruxelles

**Părintele Arhimandrit Cleopa Ilie, practicant al „rugăciunii inimii”,
„văzător cu duhul” și iscusit duhovnic** 186

Lecor Univ. Dr. Mihai VACARIU

Gânduri despre Basarabia 192

Monah Dosoftei JITARU, Mănăstirea Cetățuia Iași

Grecia – o țară ca un rai. 197

APOLOGETICA CREȘTINĂ

Redactor Teodora CRISTUREAN

Interviu despre masteratul de bioetică cu

Preot Profesor Universitar Doctor Ioan Chirilă 210

PERSONALITĂȚI DIN EXILUL ROMÂNESC

Dr. Liviu BORDAȘ

Mărturii despre Mircea Vulcănescu din arhiva lui Mircea Eliade 217

EVOCARE

Lector Univ. Dr. Geta MOROȘAN

„Tustreiul”. Timp istoric – timp sacru (I) 226

TRADIȚII

Etnograf Marcel LUTIC

Zilele orașului între carnaval, kitsch și (sub)cultură de masă (II) 234

DIN MINUNILE MAICII DOMNULUI

Reporter Raluca BRODNER

Mulțime de daruri revărsate din Icoana Prodromița 239

Incinta nouă a Mănăstirii Sinaia Biserica „Sf. Treime” (1843-1846)

Biserica „Sf. Treime” și clopotnița, după 1903

La sfârșitul secolului al XVIII-lea mănăstirile ortodoxe din Estul Europei au cunoscut o adevărată renaștere, datorată răspândirii scrierilor duhovnicești de la Muntele Athos (Grecia) și de la Mănăstirea Neamț (Moldova). Sfântul Stareț Paisie Velicicovski avea în obștea Mănăstirii Neamț 1000 de călugări de etnii diferite, mulți dintre aceștia traducători din greacă și slavonă, copişti de manuscrise și tipografi. Renașterea monahală paisiană, atât de roditoare la Neamț, Secu, Cernica sau Căldărușani, a ajuns și la Mănăstirea Sinaia prin ucenici direcți ai marelui stareț. Unul dintre ei, Iustin, a ajuns arhimandrit și stareț al Sinăii (1802-1829¹) și în timpul lui obștea a ajuns la numărul de 70 de călugări². Ctitoria cantacuzină devenise neîncăpătoare.

Dar avea cu ce rezolva această situație pentru că era una dintre cele mai bogate mănăstiri din țară, având moșii din Argeș până la Brăila.

¹ Protos. Mihail Harbuzaru, Dragoș Șesan, *Catalogul Manuscriselor Mănăstirii Sinaia*, București, Editura Basilica, 2017, p. 282 (Lista sta-reților mănăstirii).

Spătarul Mihai Cantacuzino a întemeiat la sfârșitul secolului al XVIII-lea Epitropia Sfintei Mănăstiri Colțea și a spitalului omonim, care avea datoria de a se îngriji și de bunul mers al Mănăstirii Sinaia.

Exemplul spătarului va fi urmat de Domnitorul Grigorie Ghica, care în anul 1735 întemeiază „Epitropia Spitalului Sfântul Pantelimon”, iar în Moldova în 1785 domnitorul Alexandru Ion Mavrocordat va întemeia „Epitropia Sfântul Spiridon”. Aceste epitropii, care aveau să se unească mai târziu sub numele de „Eforia Spitalelor Civile”, aveau datoria de a se îngriji de bunul mers al ctitoriilor, fie ele spitale, biserici sau mănăstiri, chivernisind averea lăsată de ctitori prin testament sau dobândită prin donații de-a lungul vremii³.

Eforia Spitalelor Civile din București, care administra aceste averi, va consemna în „Catalogul” ei următoarele proprietăți, ca aparținând Mănăstirii Sinaia, confirmate și de Ms. nr. 29 din Biblioteca Mănăstirii Sinaia, realizat înainte de 1829⁴:

- Moșia Mâneciu cu satul și cu munții ei din plaiul Teleajenului (11 190 hectare teren, din care 10 208 ha forestier); Moșia Schiulești din Plaiul lui Șerban, existentă în județul Prahova și confirmată prin hrisovul lui Mihai Racoviță din anul 1742, 21 martie; Moșia Trestieni cu munții din apa Doftanei; Moșia Sărasca de la Podeni cu puțuri de păcură (însușind ca suprafață, împreună cu proprietățile Matița și Delnița, 936 ha din care 50 ha forestiere; tot în județul Prahova mănăstirea a mai primit moșiile Matița și Delnița, confirmate de „Hotărnicia a 12 Boieri cu leatul 7252 (1744) aprilie 8” și „Cartea de hotărnicie cu leatul 1767, august 10”;
- De la ctitor și de familia acestuia mănăstirea a mai primit munții Negrașul și Fundurile, proprietăți confirmate de „Zapisul cu leatul 1684 și 1685”; de asemenea a primit și proprietatea Slănicul – Verbilău, confirmată de hrisovul lui Alexandru Constantin Moruzi, dat la 22 august 1793⁵ și muntele Colții lui Barbeș, tot în Prahova, proprietate confirmată de „Contractul cu leatul 1824, ianuarie 1”.
- În județul Buzău mănăstirea a primit de la ctitor moșia Amaru (300 ha teren arabil), confirmată de un hrisov dat de Constantin Brâncoveanu la 1 decembrie 1695.
- În județul Brăila a primit de la ctitor moșia de la Batogul (aprox. 4000 ha teren arabil) confirmată de „Zapisul cu leatul 1721, iulie 3” și „Zapisul cu leatul 1758, iulie 1” ale lui Cernica Sin Danciu Paharnic și Mihai Căpitanu cu frate-seu Zota”, precum și moșia Scheau Doicești și parte din Liscoteanca (cumpărată de la Gheorghe Crețulescu), confirmate de hrisovul lui Nicolae Mavrocordat, dat la 2 iulie 7224 (1716).
- În județul Ialomița mănăstirea a primit proprietatea Călărași-Lichirești, confirmată de hrisovul lui Grigorie al II-lea Ghica dat la 3 mai 1748; de asemenea, proprietatea Dudești de Baltă (11670 ha teren arabil),

2 Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaea – Istoria Santei Monastiri*, București, Tipografia Ștefan Mihăilescu, 1881, p. 121.

3 Ierom. Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia...*, p. 47.

4 O descriere succintă a Ms. nr. 29 este făcută de Mihail Harbuzaru și Dragoș Șesan în *Catalogul Manuscriselor...*, pp. 101-104. Manuscrisul a fost transliterat de mine și va fi în curând publicat. Lista completă, cu tot cu suprafețe, o iau de la Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia...*, pp. 47-49.

5 Nectarie Măgureanu dă anul 1872 în *Mănăstirea Sinaia...*, p. 47, dar atunci era domnitor Mihail Suțu.

6 Nectarie Măgureanu dă data de 10 aprilie 1733 dar prima domnie a lui Grigorie II Ghica în Țara Românească a început pe 16 aprilie.

confirmată de hrisovul aceluiași Grigore al II-lea Ghica din 10 aprilie 1733⁶.

- În județul Argeș mănăstirea primește de la comisul Mihai Cantacuzino moșia Lunca Mârghia, confirmată de „Hotărnicia Pleșoianu din 1842, decembrie 30”.
- În județul Râmnicu-Sărat primește proprietățile Stanomirești-Codrești, Tigoiu-Olăreni și Coțatcu (donate de Șerban Cantacuzino și Pârvu Măgureanu – aprox. 329 ha, din care 100 ha forestiere), confirmate prin „Cartea de alegere cu leatul 7254 (1746), martie 6” și „Cartea de alegere cu leatul 7235 (1727), decembrie 20”.

Ctitorul Mihai Cantacuzino a hotărât prin testament ca Sinaia să primească anual câte 100 de taleri de la Ocna Slănicului, a obținut de la Domnitorul Constantin Brâncoveanu confirmarea pentru averile lăsate mănăstirii, precum și 40 de pușcași scutelnici, paznici și apărători ai mănăstirii. De-a lungul vremii, acestor averi ale mănăstirii primite de la spătar sau de la familia acestuia li s-au mai adăugat și altele, provenite fie din donații fie prin cumpărare, cum ar fi: Munții Valea Rea, Gagu Mare, Negrașul, Fundurile, Ziliștea, Soreasca, Trestieni, Valea Babei și Furnica (toate însumând o suprafață de aprox. 5200 ha, din care 23-25 ha forestier).

Cităm direct din Ms. 29, în care stareții au trecut cele mai importante danii primite:

„Însemnare pentru alte moșii și acareturile ce s-au câștigat mai pre urmă la această Sfântă Mănăstire Sinaia din Plaiu<|> Prahovei, precum să arată mai jos.

1. Starețul Sinăi<i> cel (din)ntăi, Nicodim, au cumpărat trei munți adecă Piscu Câ<i>nelui, Șesul (Șețul?) și Găguțu și i-au închinat la Sinaia.

2. Dionisie arhiereul al doilea igumen Sinăii au cumpărat muntele Doamnele din Ialomiță și l-au închinat Sinăi<i>.

3. Starețu Nifon, al treilea igumen Sinăii, au câștigat trei moșioare, le-au dat Sinăi<i>, adică Izvorul⁸, Poiana Țapului și moșia de lângă Mănăstirea Po<i>eni.

4. Pârvu Măgureanu au hărăzit la Sinaia moșia ce să numește Tigoi la Râmnicu Sărat.

5. Maria Dudeasca au hărăzit la Sinaia moșia ce să numește Dudești de Baltă ot sud⁹ Ialomiță.

6. Popa Preda Jagheu ot¹⁰ Câmpina au hărăzit la Sinaia Slobozia, unde-i metohu Sinăii.

7. Zmaranda au dat la Sinaia casele de la foișor ot Câmpina.

8. Calița au dat la Sinaia moara din apa Prahovei, lângă Câmpina.

9. Athanasie Burnaz călugăru au dat la Sinaia un loc de vie, Valea Teancului.

10. Ilie Orbul au dat zece stânjini de moșie de la Podești la Sinaia în Sârasci.

11. Stanciu Boboș a dăruit la Sinaia partea de moșie la Urlați, unde să face târgul.

12. Misail bătrânu au dat la Sinaia doao odăi în mănăstirea Colți<i>.

13. Stroe au dat la Sinaia o vie de la Filipeștii de Pădure cu pământul ei, unde să zice la Hihirez.

7 Zonă la ieșirea din Sinaia spre Ploiești, în apropiere de Piscul Câinelui, unde se află cimitirul orașului.

8 Astăzi cartier în Sinaia.

9 Jud<ețul>.

10 Din, de la (slav).

14. Grigorie Ploșteanu au dat la Sinaia o vie la Cernătești pă Valea Zidului pe pământului Zglavaciocului.

15. Ioan Hagiul au dat la Sinaia o vie la Bălțați în Dealul Măgureanilor, însă este paragină.

16. Proin Buzău părintele Episcopu Gherasim Rătescu au dăruit la Sinaia un rând de veșminte preoțești.

17. Po<|>covnicu Iordache ot Câmpina au cheltuit o mie de lei cu o casă de piatră la cărciuma Sinăi<i> ot Câmpina și au lăsat pentru pomenire”¹¹.

Din testamentul ctitorului reiese că averile mănăstirii erau administrate de Epitropia de la Colțea, fără ca epitropul să se amestece în atribuțiile stareșului, ci numai administrativ și nu fără justificare față de instituția pe care o administra. Pentru a statornici modul de existență a ctitoriei sale, ctitorul va pecetlui aceste averi ale mănăstirii, mai întâi prin însuși „Ctitoricescu Așezământ” apoi prin hrisoavele obținute de la domnitorul Constantin Brâncoveanu și de la alți domnitori¹², cât și prin „cărțile” date de patriarhii Constantinopolului, Ierusalimului și Alexandriei, prin care erau puși sub anatemă și blestem toți cei care ar încerca să își însușească din averea mănăstirii spătarului Mihai Cantacuzino¹³.

Prima monografie dedicată Mănăstirii Sinaia, publicată în 1881 de Arhimandritul Ghenadie Enăceanu, istorisește, în capitolul dedicat stareșului Ioasaf, activitatea acestuia pentru acomodarea unei obști atât de numeroase. Astfel, în anul 1840 s-au construit chiliile de pe latura de nord a incintei noi, mutând acolo arhondaricul, până atunci aflat în cetatea veche¹⁴. La începutul primăverii anului 1842 Ioasaf a început corespondența cu Eforia Spitalelor, care administra averile mănăstirii, pentru construirea bisericii mari din mijlocul celui de-al doilea patrulator al mănăstirii. La 19 martie 1842, cu raportul nr. 87, Ioasaf cere învoire pentru începerea construcției¹⁵. Pe 26 martie Eforia, cu adresa nr. 36, aprobă clădirea, cu condiția ca veniturile mănăstirii să permită o asemenea lucrare. Stareșul prezintă planul și devizul construcției, cu raportul nr. 106 de la 2 iunie, iar cu raportul nr. 115 din 6 iunie cere permisiunea de a începe lucrările. Până la 24 septembrie 1843, data morții sale, a terminat-o la roșu și acoperită, lăsând ca restul construcției să fie terminată de către succesorul său, stareșul Paisie care, în calitate de econom al mănăstirii, l-a ajutat foarte mult pe stareșul Ioasaf¹⁶.

Monografia arhimandritului Ghenadie Enăceanu cuprinde și relatarea Protosinghelului Dorothei Bertescu, vechi călugăr de la Sinaia, care completează precizând că învelirea bisericii s-a făcut în octombrie 1843, iar chiliile din partea de nord a bisericii noi, începute în 1840, au fost finalizate în 1842. Erau 15 chilii pentru călugări¹⁷.

Stareșul Arhimandrit Paisie a continuat din următoarea primăvară lucrările la biserica mare. Tot Ghenadie Enăceanu consemnează și activitatea lui. Cu raportul nr. 19 din 20 aprilie 1844, raportează Eforiei că biserica lucrată

¹¹ Ms. 29 din Biblioteca Mănăstirii Sinaia, ante 1829, transliterarea mea (Protos. Mihail Harbuzaru). Listă cunoscută și utilizată și de Nectarie Măgureanu în monografia sa din 2000, *Mănăstirea Sinaia...*, pp. 48-49, în care citează din Al. G. Găleşescu, *Sinaia*, București, Tipografia G.A. Lăzăreanu, 1895, pp. 106-112.

¹² Hrisoavele se găsesc la Arhivele Naționale ale României, în Manuscrisele nr. 3, 26, 34, 40, 47, 93, 103, 377, 705, 730, vezi Dragoș Șesan, *Catalogul Manuscriselor Românești din Arhivele Naționale ale României*, București, Editura Universității din București, după cum urmează: Vol. I (Ms. 1-250), 2016, Hrisoave de la Alexandru Ipsilante în Ms. nr. 3, p. 36 și în Ms. nr. 34, p. 74; de la Alexandru Constantin Moruzi în Ms. nr. 26, p. 64; de la Constantin Gheorghe Hangerli Voievod în Ms. nr. 40, p. 82; de la Constantin Ipsilati voievod, în Ms. nr. 47, p. 91; de la Alexandru Nicolae Suțu, în Ms. nr. 93, p. 141; de la Grigorie Dimitrie Ghica în Ms. nr. 103, p. 155; Vol. II (Ms. 251-488), 2016, Ms. 377 cuprinde catastife cu proprietăți de la 1730-1750, printre care și al Mănăstirii Sinaia, p. 127; Vol. III (Ms. 520-778), 2017, cuprinde în Ms. 705 hrisoave, cărți și porunci domnești de la Constantin Brâncoveanu, p. 176;

Ms. 730 de la p. 199 cuprinde liste cu mănăstiri și descrierile lor făcute de maiorul Dimitrie Pappazoglu, inclusiv Sinaia, cu istoric, pisanii, ctitori și pomelnicele lor, odoare; Vol. IV (Indice general), 2017, despre Mănăstirea Sinaia la pp. 418-419.

13 Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia...*, p. 49.

14 Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaea...*, p. 121.

15 Documentele Eforiei Spitalelor Civile, Dosarul Nr. 15, apud *Ibidem*, p. 121.

16 *Ibidem*, p. 122.

17 *Ibidem*, p. 122.

18 Documentele Eforiei Spitalelor Civile din București, Dosarul Nr. 59, adresa nr. 14 din 30 martie 1864, apud *Ibidem*, p. 126.

19 *Ibidem*, p. 127.

20 Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaea...*, p. 34-35.

21 *Ibidem*, p. 35-36.

în vara trecută s-a crăpat și cere să fie trimiși meșteri pentru a studia problema¹⁸. Cu al doilea raport, nr. 24 din 30 aprilie 1844, se arată că stricăciunile se pot repara și cere fonduri pentru pictarea bisericii și facerea catapetesmei. Cu raportul nr. 65 din 28 septembrie același an, cere a i se da din partea Eforiei ajutorul anual de 100 de lei, fixat prin Așezământul ctitorului Mihai Cantacuzino. Astfel că în 1846 biserica a fost terminată cu toate cele trebuincioase și sfințită¹⁹.

Arhim. Ghenadie Enăceanu, care a scris despre această biserică în 1881, o descrie astfel:

„Această biserică, privită în arhitectura ei, este de stilu mai mult romanicu. Lumina ce abundează în Biserică, liniile drepte, de care s-a servitu architectul la facerea planului și cele patru coloane simple, de care sunt susținute bolțile Bisericeii, toate aceste ni impun să stabilim că pre o temelie în forma crucei s-a edificatu o Biserică de unu stilu romanicu, cu sînuri la dreapta și la stînga Bisericeii. [...] Genul picturilor din Biserica cea mare a monăstirei Sinaia este semenu cu acelu ce se observă prin mai multe Biserici romănesci zugrăvite pe la finele jumătăței întâia a seculului al XIX-lea, între care vomu cita și Biserica de la monăstirea Agapia, din districtul Neamțului. Genul picturilor acestor doué Biserici este același, cu mici devieri de la regulele artei în monăstirea Sinaea. Și duple opiniunea noastră D. Grigorescu, la monăstirea Agapia și D. Cătulescu la monăstirea Sinaea, au combinatu foarte nemerit stilul picturilor bizantine cu cele renăscutu alu Occidentului; și cu modul acesta se poate dice că în în resultatu s-a avutt unu stilu de picture proprie romănească. Și în adevăru, observându-se în modu special picturile din Biserica cea mare a monăstirei Sinaea, se distinge o umplere a formelor umane, care în picture bizantină ni se presintă prea trase, și de altă parte nu se vede acea abundență de forme umane, ce caracterizază picture occidentală renăscută. În genere, D. Cătulescu, pictorul Bisericeii celei mari din Monăstirea Sinaea, cu școala din care face parte și Domnia sa, caută în picturile, eșite din penelul seu, ca să redea formele corporale ale Românului, care de ordinar este proportionate, atât în privința stature, cât și a musculaturei”²⁰.

Tot de la Ghenadie aflăm ce cuprindea pisania de la 1846:

„La cursul anilor de la Mântuitorul nostru Christos 1695 s-au ziditu sfânta monăstire Sinaea de fericitul întru pomenire ctitoru, Michai Cantacuzino, marele Spătaru, întru cinstea Adormirei Prea Sfintei de D-zeu Născătoarei, iar la leatul 1843 s-au mai adăugatu această sfântă Biserică, în zilele Prea luminatului nostru Domnu Georgie Dimitrie Bibescu voevodu, cu blagoslovenia Prea o sfințitului Archiepiscopu și Mitropolitu al Țerei, D. D. Neofit, cu keltueala casei din afierosirile fericitilor ctitori în numele Prea Sfintei Treimi și în cinstea Adormirei Prea sfintei Născătoarei de D-zeu, s-au început zidirea cestei Biserici de roșu, în stăriția Prea Cuviosului Ioasaf Archimandritul, întru care anu au și reposatu în Domnul și s-au desăvârșitu prin străduința, osîrdia și osteneala Prea Cuvioșiei sele părintelui Paisie, Archimandritul acestui sfântu locașu și toate podoabele pre din lăuntru și afară cu kililele împrejur, cum se vădu, anul 1846 August 15”²¹.

Prima fotografie cu Mănăstirea Sinaia, 1866 (toate imaginile sunt din arhiva mănăstirii, unele au fost publicate de Arhim. Serafim Georgescu în *Monografia Mănăstirii Sinaia* din 1936)

Din picturile de atunci știm tot de la Ghenadie că pe frontispiciul bisericii mari, deasupra ușii de intrare, erau zugrăvite icoanele celor patru hramuri (pe atunci) din Mănăstirea Sinaia: a Sfintei Treimi (biserica mare), a Adormirii Maicii Domnului (biserica veche), a Sf. Nicolae (hramul schitului de la care a pornit mănăstirea și implicit al monahilor pustnici din Munții Bucegi; schitul a fost distrus în 1788) și a Schimbării la Față (hramul paraclisului din cetatea veche, din 1692).

Încă de la votarea Regulamentului Organic, în 1831, s-a dispus că mănăstirile să fie organizate în clase, conform venitului de care dispunea fiecare, iar veniturile lor să se concentreze într-o singură casă, numită centrală, de unde se dispuneau cheltuielile pentru fiecare clasă de mănăstiri și se exercita administrația supremă a acestora²². În anul 1847, în baza unui decret al Domnitorului Gheorghe Bibescu (1842-1848), Mănăstirea Sinaia a încetat în a-și mai administra bunurile sale. Averele ei au început să fie gestionate de Eforia Spitalelor, care trimitea Mănăstirii fonduri pentru întreținerea sa, după un buget de cheltuieli aprobat²³.

În anul 1850, prin hotărârea nr. 130 a Domnitorului Barbu Știrbei (fratele Domnitorului Gheorghe Bibescu, descendenți direct ai Sfântului Voievod Mucenic Constantin Brâncoveanu) din 8 aprilie²⁴, Mănăstirea Sinaia a fost trecută în rândul mănăstirilor de gradul III, cu tot avutul dat în arendă și din fondul ieșit urmând a se face un buget, iar prisosul va intra în fondul spitalului Colțea²⁵. Era parte din soluțiile găsite de domnitor pentru a plăti întreținerea armatelor de ocupație ruso-austriece.

22 *Ibidem*, p. 130.

23 Al. Gh. Găleşescu, *Sinaia și împrejurimile*, București, Tipografia I.V. Socecu, 1903, p. 19.

24 Protos. Dorotei afirmă că ordinul domnesc a fost eliberat în data de 20 februarie 1850, vezi Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaia...*, p. 135.

25 *Ibidem*, p. 135.

De acum înainte conducerea mănăstirii s-a văzut nevoită să ceară voie pentru orice cheltuială și să facă raportări financiare și nu a mai putut să se folosească de venitul ei în voie. De exemplu, prin raportul nr. 15 din 26 februarie 1957 Starețul Paisie cere Epitropiei fonduri pentru întreținerea călugărilor²⁶. Ceea ce înseamnă că până atunci tot ce se construise între 1840-1847, toată incinta nouă: biserica mare, chiliile din partea de nord și arhondaricul din latura de sud, s-a realizat din venitul mănăstirii, folosit liber de stareț și de consiliul economic al mănăstirii.

Trecerea Sinaiei în ultima clasă de mănăstire, în care era declarată incapabilă să se autogospodărească, deși în ultimii ani tocmai construise o întreagă nouă incintă mănăstirească și o biserică nouă, era un abuz care a tulburat mult obștea și pe stareț, care a căzut grav bolnav²⁷. Această politică a statului a continuat cu secularizarea averilor mănăstirești din 1864, când Mănăstirea Sinaia a intrat sub administrarea Eforiei Spitalelor Civile, până în 1948, când Eforia a fost desființată de autoritățile comuniste. În 1893 Eforia scotea 202,227 de lei din arende pe moșiile mănăstirii și acorda acesteia doar 25.000 de lei anual, 12%²⁸...

În pregătire pentru bicentenarul mănăstirii (1695-1895), pictura celor două biserici a fost spălată iar chiliile retencuite și parchetate²⁹.

La 9 ianuarie 1898 Starețul Nifon cere Eforiei restaurarea Bisericii „Sf. Treime”, căci ține locul unei catedrale pe tot timpul verii”.

„Prin turlile numitei biserici, cari sunt de lemn căptușite pe dinafară cu tablă de tinichea, străbate ploaia prin mai multe locuri iar ferestrele lor sunt cu desăvârșire putrede. Adeseori când sunt furtuni cu ploaie apa curge pe pereții bisericii lăsând dungi pe pictură”.

²⁶ *Ibidem*, p. 130.

²⁷ *Ibidem*, p. 135.

²⁸ *Dosar de corespondență a Mănăstirii Sinaia cu diverse autorități pe anul 1893*, AMS, f. 328. Cuprinde lista tuturor moșiilor mănăstirii, numele donatorilor, localitatea unde se află moșia, suprafața și prețul ultimei arendări.

²⁹ Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia...*, p. 121.

Starețul continuă zicând de curent, de umezeală, de igrasia produsă de pietrele cu care este pardosită biserica, iar

„sfeșnicile, tâmpla și strănile actuale sunt de un stil care se mai găsește astăzi numai pe la unile biserici de țară”³⁰.

„În anii trecuți Eforia a recunoscut pe deplin necesitatea acestei restaurări și a dispus facerea planurilor și a devizului general, pe temeiul cărora s-a făcut apoi prima publicație pentru facerea licitațiilor numitelor reparații, amânate apoi din cauze pe care nu le cunosc”,

zice Arhim. Nifon Popescu³¹. Pe 27 aprilie 1898 starețul cere aprobarea mitropoliei să evacueze biserica mare pentru reparații³² iar pe 29 aceeași lună primește aprobarea³³. Eforia a aprobat ca obiectele din biserica mare să fie date parohiei Sinaia, înființate în 1910, dar care avea deja un preot de mir trimis din 1903. Este vorba de tâmpla veche, strane, tronuri domnești, analoage, policandrul vechi și altele³⁴. Un tron domnesc a ajuns la Schitul Brebu³⁵.

Între anii 1898-1903 au avut loc mari lucrări de refacere, care au dat bisericii înfățișarea actuală. Arhitecții George Mandrea și Jean Pompilian au realizat o sinteză a stilurilor specifice diferitelor provincii românești. Biserica este o construcție în plan triconc, având 30 m lungime, 15 m lățime și peste 25 m înălțime³⁶.

Pisania bisericii, de deasupra intrării în pronaos:

„Această sfântă biserică cu hramul Sfânta Treime întemeiată în anul mântuirii MDCCCXLIH s-a reclădit și împodobit prin muncă stăruitoare a mai multor ani, deschizându-se credincioșilor spre rugăciuni în XXVI Mai MCMIII al treizecilea și șapte al Domniei lui Carol I-ii, întru pomenirea întâiului Rege al României și a Reginei Elisabeta, a princepelui Moștenitor Ferdinand și a Principesei Maria, a Principelui Carol și a Principeselor Elisabeta și Maria, fiind Mitropolit Primat Iosif Gheorghian, Stareț fiind mănăstirei a Sinaei Arhimandrit Nifon. Președinte al consiliului de miniștri Dimitrie Sturdzea. Efori ai Spitalelor Civile Alex. Scar. Ghica, Dr. C. Cantacuzino, general D-r. Andrei Fotino”.

În 1903 s-au făcut transformările actuale de la turla centrală, de la cele două turlle mici, s-a adăugat un pridvor deschis la intrare și au fost decorate abundant fațadele. Turla centrală este octogonală și este așezată pe o bază pătrată deasupra naosului, pe opt arcuri mici și patru arcuri mari de descărcare, cu patru ferestre cu vitralii. Cele două turlle așezate pe pridvorul închis al bisericii au câte opt ferestre. Turla dinspre sud are un clopot turnat la Viena și dăruit de Regele Carol I în amintirea zilei de 3 octombrie 1893 în care s-a născut Principele Carol (viitorul Rege Carol al II-lea), după cum atestă inscripția de pe el.

Un brâu de torsadă din ceramică smălțuită verde înconjoară biserica. Două treimi din suprafața exterioară a edificiului este acoperită de cărămidă roșie aparentă. Pe fațadele registrului superior, în ocnite, pe plăcuțe de ceramică, sunt 89 de icoane care împodobesc întreaga biserică³⁷. La intrare

30 *Ibidem*, f. 6-6^v.

31 *Dosar de corespondență a Mănăstirii Sinaia cu diverse autorități pe anul 1898*, AMS, f. 6-6^v.

32 *Ibidem*, f. 69.

33 *Ibidem*, f. 73.

34 *Dosar de corespondență a Mănăstirii Sinaia cu diverse autorități pe anul 1904*, AMS, f. 108. Eforia a dispus ca aceste obiecte să fie păstrate în depozitul mănăstirii până ce parohia își face biserică, *Ibidem*, f. 179 (ceea ce s-a reușit abia între anii 1933-1939).

35 *Ibidem*, p. 131.

36 *Dosar nr. 1 cuprinzând clasificarea și catalogarea bunurilor mobile și imobile la data 1 Noembrie 1969*, AMS, f. 2.

37 *Dosar de corespondență a Mănăstirii Sinaia*

cu diverse autorități pe anul 1898, AMS, f. 211.

sunt scări monumentale din piatră, deasupra având un pridvor deschis pe două coloane și doi pilaștri, frumos ornamentați în piatră sculptată, ce amintesc de epoca brâncovenească și influențele sale de baroc.

Biserica se împarte în altar, naos, pronaos cu navă sprijinită pe patru coloane puternice, care amintesc de biserica lui Manole a Episcopiei Curtea de Argeș și pridvor supralărgit, care are în stânga o veșmântărie iar în dreapta o scară spre subsol, cafas și turla clopotniță. La subsol se află cuptorul care încălzește biserica, în vechime cu lemne iar din 1958 cu gaz.

În interior a fost amenajat cafasul, au fost consolidate cele patru coloane din pronaos, s-a înlocuit pictura lui Cătuțescu cu cea a danezului Aage Exner³⁸, membru al unei ilustre familii de pictori și arhitecți danezi. El făcea parte și din echipa de restauratori a lui André Lecomte du Noüy, arhitect francez care a lucrat în România între 1880-1914 pentru Regele Carol I. Stilul picturii, în ulei pe fond aurit în imitație de mozaic, poate fi caracterizat ca neo-bizantin în ce privește fețele sfinților și fundalul auriu, în rest este de influență occidentală.

Mobilierul a fost în întregime înlocuit. A fost sculptat de Constantin Babic și elevii săi de la Școala de Arte și Meserii din București în stil românesc. Iconostasul și mobilierul naosului sunt din paltin aurit iar pronaosul are mobilier din lemn de stejar. Tronul principal din strana dreaptă poartă blazonul regal și deviza „Nihil sine Deo” („Nimic fără Dumnezeu”), iar cel din strana stângă, al reginei, poartă inițialele „E.D.” (Elisabeta Doamna). Epitaful de pe peretele din dreapta aproape de absidă a fost realizat între 1897-1900 de brodereasa Ana Roth după desenul reginei Elisabeta. Este brodat în mătase și fir de aur pe o țesătură de bumbac, în tehnica brocartului. Poartă însemnarea: „Făcut de Eforia Spitalelor Civile în anul 1900 pentru Monăstiră Sinaia”.

Decorația interioară a bisericii cuprinde și elemente din arta celtă (nodurile pictate deasupra coloanelor din pronaos și cele sculptate pe tronurile regale), ceea ce arată și implicarea Mariei, a doua Regină a României, nepoata Reginei Victoria a Regatului Unit și Împărăteasă a Indiei.

Tabloul votiv de pe peretele vestic înfățișează cinci persoane: Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian, cel care a sfințit biserica în 1903; Regele Carol I (1866-1914) în uniformă de ofițer, având mâna stângă sprijinită pe o coloană din piatră incompletă (simbolul Regatului român din care lipseau 3 mari provincii: Transilvania, Bucovina și Basarabia); Regina Elisabeta, care a publicat poezii și basme sub pseudonimul Carmen Silva, alături de Principesa Maria, singurul său copil, decedată la doar 4 ani, victimă a unei epidemii de scarlatină. Ultimul personaj este Spătarul Mihai Cantacuzino, ctitorul părții vechi a mănăstirii (în 1695).

Două icoane din pronaos, reprezentând pe sfinții Nicolae din Mira Lichiei și Serghei din Radonej, sunt dăruite de Sfântul Nicolae al II-lea Romanov,

38 *Ibidem*.

ultimul Țar al Rusiei, cu prilejul botezului Principelui Nicolae, al doilea fiu al regelui Ferdinand, în 1903. Țarul a fost naș de botez, prin reprezentant. Au fost realizate lângă Moscova, în Lavra Sfântului Serghei, „Vaticanul Rusiei” din orașul Serghiev Posad (Zagorsk în timpul comunismului).

În 1904 Eforia a trimis o icoană a Sfintei Treimi încoronând-o pe Maica Domnului, cu medalioane ale Sfinților Mari Mucenici Gheorghe și Dumitru, primită cu pomelnic din partea Doamnei Cleopatra Zimniceanu³⁹. Icoana a fost încadrată într-o ramă de lemn după stilul catapetesmei noi și așezată la masa de anaforă⁴⁰, unde se află și astăzi.

Tot în 1904 starețul se plângea Eforiei că noul sistem de încălzire prin aer cald împins de o elice face ca toate lumânările din candelabre să curgă excesiv⁴¹. Astfel că în 1906 biserica a fost electrificată⁴² și a fost modificat pentru becuri noul candelabru din naos (cu care avem o poză din 1902). Cele laterale din pronaos sunt făcute special pentru becuri și se aseamănă cu cele din Sala Maură din Peleş. Cel central din pronaos poartă următoarea inscripție: „Acest polikandru s-a făcut de dumnealor Stan Blebea și socia (sic) sa Maria Ano 1846”. Este probabil vechiul policandru din naos și a fost probabil dezafectat în 1903, dar a fost găsit în magazia de lângă paraclis, a fost completat și pus în naos în anul 2007.

În anii 1951-1958 s-au efectuat lucrări de restaurare la cele două biserici, după cum scrie și în *Cartea de Aur* a mănăstirii:

„Dintru început, spătarul ctitor a rânduit mănăstirea aceasta sub oblăduirea Epitropiei de la Biserica Colței, din București, o altă ctitorie a sa, de unde mai în vremurile din urmă a fost trecută la Eforia Spitalelor Civile, până în anul 1948, când, prin hotărârea Guvernului Țării, mănăstirea a intrat sub fireasca conducere a Arhiepiscopiei Bucureștilor, având multe și mari lipsuri și neajunsuri la cele două biserici și chilii. În anul 1948, întronizându-se în scaunul de Patriarh al României, Prea Fericirea Sa, Părintele Patriarh Justinian a cercetat și Mănăstirea Sinaia și văzând starea de stricăciune în care se aflau bisericile și chiliile mănăstirii, a pus de s-a restaurat, în anii 1951-1958. Astfel, în decursul celor 10 ani de aleasă arhipăstorire a Prea Fericirii Sale, care se împlinesc în luna aceasta – iunie 6 – 1958, au fost restaurate și preînnoite bisericile mănăstirii, cu picturile lor, stăreția și casa arhierescă și s-au înzestrat cu toate cele de bun folos. Toate lucrările s-au făcut sub directă purtare de grijă a Prea Fericirii Sale, cu cheltuiala Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, la care a ajutat și Ministerul Cultelor, în anul 1952. Sfințirea lucrărilor de preînnoire a mănăstirii s-a făcut de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de față fiind, din iconomia Bunului Dumnezeu, și Prea Fericitul Christofor, Patriarh și Papă al Marei cetăți a Alexandriei și a toată Africa, împreună cu o delegație a Sfintei Patriarhii a Alexandriei. De asemenea, a asistat la această sfințire Domnul D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, ierarhi, membrii ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, consilieri arhiepiscopali și număr mare de credincioși. 2 iunie 1958, la prăznuirea Sfintei Treimi” (semnează P.F. Justinian și alții⁴³).

39 *Dosar de corespondență a Mănăstirii Sinaia cu diverse autorități pe anul 1904*, AMS, f. 134. Icoana poartă inscripția, în grafie latină: „Donațiunea D-nei Cleopatra Zimniceanu, născută Basarabescu, 1856”.

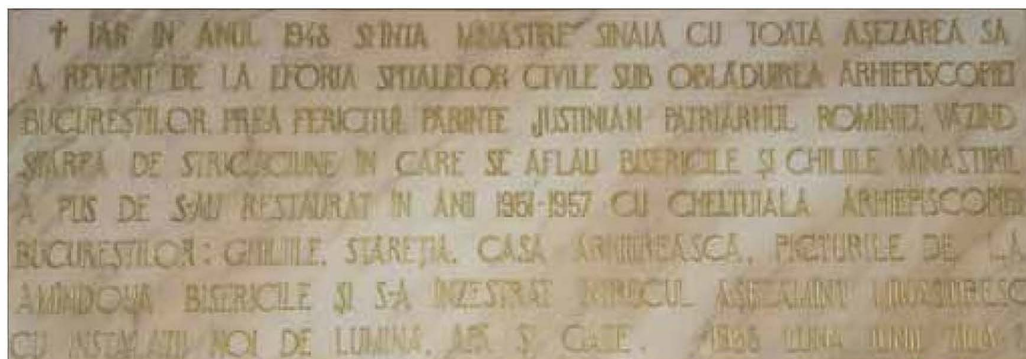
40 *Ibidem*, f. 161.

41 *Ibidem*, f. 41.

42 *Dosarul 127/106*, AMS, 1906, f. 52.

43 *Cartea de Aur a Mănăstirii Sinaia*, AMS, vol.

III, f. 2-3. Sfințirea lucrărilor efectuate în mănăstire și vizita delegației Patriarhiei Alexandriei este relatată și în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1958, an LXXVI, nr. 7-8, iulie-august, pp. 640-642.

Pisania de la intrarea în cetatea veche

44 Dosar nr. 1 la data 1 Noembrie 1969, AMS, f. 4.

45 Gh. Nistorescu, *Din Plaiul Prahovei la Sinaia, istorie și contemporaneitate*, f. I., Editura Arhimede, 1995, p. 118.

46 Dosar corespondență oficială 1959, AMS, f. 213.

47 În *Cartea de Aur* se păstrează semnăturile lor (AMS, vol. III, f. 6). Această vizită a fost consemnată și în revista „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXX, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1962, EIBMO, pp. 1027-1028. Aici se amintește de restaurarea mănăstirii din anii 1951-1957 și de înzestrarea așezământului cu instalații noi de lumină, ape și gaze. S-a mai menționat că Mănăstirea Sinaia era reședință de odihnă pentru Preafericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru membrii Sfântului Sinod, pentru membrii Adunării Naționale Bisericești și ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor etc.

48 *Cartea de Aur a Mănăstirii Sinaia*, AMS, vol. III, f. 9. Această vizită a fost consemnată și în revista „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXIII, nr. 7-8, iulie-august 1965, EIBMO, p. 628.

În 1967 s-a învelit din nou cu tablă de aramă Biserica Mare⁴⁴.

Orașul Sinaia s-a dezvoltat iute ca principala stațiune de la munte din țară și a rămas așa până astăzi iar Mănăstirea din Perla Carpaților a rămas importantă indiferent de regimul politic. În 1975, pe 6 august, în plin regim comunist ateu, președintele SUA Gerald Ford și Henry Kissinger, șeful diplomației americane, însoțiți de prim-ministrul român Manea Mănescu, au vizitat mănăstirea și au asistat la un Te-Deum săvârșit pentru ei în biserica „Sf. Treime”. Apoi s-a semnat „Clauza națiunii celei mai favorizate” între cele două țări, în Sala Maură din Peleş⁴⁵.

Patriarhii României au petrecut multe clipe de răgaz la Mănăstirea Sinaia. Patriarhul Justinian era găzduit deseori aici, sfintele sărbători ale Crăciunului din anul 1958⁴⁶. De asemenea Patriarhii Justin și Teoctist au fost foarte des la Sinaia și au slujit deseori în această biserică, ca și episcopii lor vicari.

În 29-30 octombrie 1962, Preafericitul Părinte Justinian a vizitat mănăstirea împreună cu o delegație a Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Preafericitul Părinte Gherman, Arhiepiscop de Ipec și Patriarh al Serbiei și Macedoniei. Au vizitat muzeul mănăstirii, precum și Castelele Peleş și Pelișor și au urcat la Cota 1400, pentru a admira peisajul montan⁴⁷.

În data de 19.06.1965 Preafericitul Părinte Justinian a vizitat mănăstirea Sinaia, împreună cu delegația Bisericii Armene, în frunte cu Vasken I, Catolicosul tuturor armenilor. Acesta era născut și crescut în București. *Cartea de Aur* a mănăstirii păstrează următoarea însemnare:

„Bucurie și mângâiere sufletească a fost pentru noi a revedea aceste meleaguri frumoase și binecuvântate de Dumnezeu. Vasken I, Catolicos al tuturor armenilor”

(apoi semnăturile Catolicosului Vasken I, Patr. Justinian și ceilalți). A ghidat Ierod. Antim Nica⁴⁸.

Protos. Dr. Mihail HARBUZARU, Mănăstirea Sinaia